

BERITS UPPROR

Ett möte med självupptagna kommunpolitiker i norska Asker blev starten på en livslång kamp.

TEXT MÄRTEN NILÉHN ILLUSTRATION ELISABETH MARTTALA

Det var när den norska socialpsykologen Berit Ås gav sig in i politiken på 1960-talet som hon började fundera runt dolda maktstrukturer.

I möte efter möte kunde hon sitta och lyssna på hur män bredde ut sig och tog plats, men så fort det blev hennes tur att prata märkte hon hur det smålogs nedlåtande och himlades med ögonen.

Berit blev lika arg som frustrerad över denna nonchalans som hon och hennes kvinnliga partikollegor utsattes för. Hon var högutbildad och hade doktorerat, och ändå kände hon att man inte lyssnade på henne.

Berit bestämde sig för att börja imitera hur männen uppträdde mot henne.

Hon avbröt dem mitt i deras presentationer och gick och hämtade kaffe och skramlade alldeles lagom med koppen. Eller satte hon sig med ryggen mot dem och började arbeta med något annat medan de pratade. Eller började hon föra viskande samtal med sina väninnor. Små vardagsprotester som snart skulle föda något helt annat och mycket större.

»Det var smärtsamt, men jag insåg att är man kvinna räcker det inte att vara duktig. Politik handlar om att ta och behålla makten. En stor anled-

ning till varför männen nonchalerade mig var för att allt var redan uppgjort på förhand. Män träffas i inofficiella sammanhang, tar en öl ihop och bastar efter jobbet och bildar hemliga allianser dit kvinnor inte är inbjudna«, har Berit berättat.

Oavsett kön så kan vi nog alla känna igen oss i känslan av att inte bli sedd eller tagen på allvar. Att förbereda sig i dagar inför en uppgift och precis när man nervöst harklar sig för att börja prata så reser sig chefen upp och går på toaletten. Den ensamheten.

För Berit Ås gav upplevelserna i kommunalpolitiken i norska Asker på 1960-talet idén till en tunn liten skrift med namnet *De fem härskarteknikerna*.

I samband med skrivandet utarbetade hon också ett teckenspråk där varje härskarteknik motsvaras av en symbol.

»På så vis behövde vi kvinnor aldrig känna oss ensamma. Om någon av oss utsattes för en härskarteknik i ett möte så kunde vi kommunicera ljudlöst med varandra.«

Från början var skriften mest tänkt som ett hjälpmedel för Berit och hennes kamrater, men med tiden rullade Berits budskap in som en lavin i unkna patriarkala mötesrum. *De fem härskarteknikerna* har

tryckts i hundratusentals exemplar och översatts till 26 språk. Det är snart 50 år sedan, men innehållet är lika aktuellt som någonsin. Vad som började som en irritation över självupptagna kommunpolitiker blev ett liv i frontlinjen mot orättvisa maktstrukturer och att blottlägga härskartekniker, medvetna eller omedvetna.

Så har också Berit Ås en fullständigt fenomenal förmåga att göra oss uppmärksamma på sociala och kulturella fenomen och sedan spegelvända dem för att få oss att se det absurda i situationen – och gärna med en ironisk blinkning.

I en nytgiven bok med det snarlika namnet *Fem härskartekniker – 50 motståndsstrategier* berättar hon i en intervju med författarna Rebecka Bohlin och Sara Berg om hur det gick till när kommunen i Asker fick för sig att resa en staty av en naken flicka mitt i staden. Något som Berit tyckte var en fullständigt onödig objektifiering. Tillsammans med tre kvinnliga gruppledare i kommunhuset bestämde hon sig för att bemöta detta med humor och köpte en skyltdocka som de sedan med hjälp av plast, lim och guldfärg utrustade med såväl hår som svällande biceps och en dingelidong i full frihet. Därefter bjöd de in lokalpressen och anordnade en stor ceremoni på torget varvid hela härligheten avtäcktes.

»Vi har fått en flicka i intim kontakt med naturen. Nu vill vi ge en liknande gåva tillbaka«, sa Berit i sitt tal.

En hovmästare från en närbelägen restaurang lär för övrigt ha sprungit över torget och skyndsamt täckt över könet på »statyn« med en servett. ☺

Fotnot: Efter att Berit myntat dessa fem härskartekniker har hon i ett senare skede lagt till ytterliga två: 1. Objektifiering. 2. Våld eller hot om våld.

BERITS ÅS 5 HÄRSKARTEKNIKER

- 1 Osynliggörande** – att tysta andra genom att ignorera dem.
- 2 Förlöjligande** – att framställa någon annan som löjlig eller oviktig.
- 3 Undanhållande av information** – att utestänga andra från viktiga kunskaper.
- 4 Dubbelbesträffning** – att ställa någon inför ett omöjligt val, som hur man än agerar kommer bli fel.
- 5 Påförande av skuld och skam** – att få någon att skämmas för sina egenskaper eller vad hen står för.

Läs mer om Berit Ås i Rebecka Bohlins och Sara Bergs briljanta bok *Fem härskartekniker – 50 motståndsstrategier*.